

Nr 62.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag för verkställande av undersöknings- och försvarsarbeten å områden, som äro eller kunna varda för kronans räkning inmutade; given Stockholms slott den 13 februari 1925.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Rickard Sandler.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:ts Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13 februari 1925.

Närvarande:

Statsministern SANDLER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden OLSSON, NOTHIN, HANSSON, LINDERS, LARSSON, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON.

Efter gemensam beredning med t. f. chefen för finansdepartementet anför statsministern och chefen för handelsdepartementet följande:

I en den 14 mars 1924 dagtecknad proposition, nr 90, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen, bland annat, att för verkställande av undersöknings- och försvarsarbeten å områden, som genom Sveriges geologiska undersöknings försorg vore eller kunde varda för kronans räkning inmutade, för budgetåret 1924—1925 under tionde huvudtiteln anvisa ett extra reservationsanslag av 55,000 kronor.

För fullständig kännedom om de skäl, som föranledde avlåtandet till riksdagen av förberörda framställning, tillåter jag mig hänvisa till vad det vid *Bihang till riksdagens protokoll 1925. 1 saml. 56 häft. (Nr 62.)*

nämnda proposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över handelsärenden för sagda dag därom innehåller. Jag ber emellertid att här få erinra om, att till grund för det av Kungl. Maj:t gjorda anslagsäskandet låg en från chefen för Sveriges geologiska undersökning inkommen framställning om åtgärd för anvisande av medel för fullföljande av de medelst särskilda av 1921, 1922 och 1923 års riksdagar beviljade anslag genom institutionen för kronans räkning bedrivna malmletnings-, blottläggnings- och försvarsarbetena inom nordöstra delarna av Västerbottens län.

För egen del anförde dåvarande chefen för handelsdepartementet till ovan nämnda statsrådsprotokoll över handelsärenden den 14 mars 1924, bland annat, att man visserligen då ännu icke med säkerhet kunde bilda sig någon uppfattning om det ekonomiska framtidsvärdet av de utav Sveriges geologiska undersökning upptäckta malmfyndigheterna. Innan man förskaffat sig ytterligare kännedom om fyndigheternas brytvärdighet, borde man emellertid icke uppgiva det redan inledda undersökningsarbetet, som ju betingat ej obetydliga kostnader. Om arbetet avbrötes, kunde riskeras, att de gjorda inmutningarna förfölle och värdet av det nedlagda arbetet alltså gäves till spillo. Departementschefen ansåge sig därför böra föreslå, att framställning gjordes till riksdagen om anvisande av för arbetenas fullföljande erforderligt anslag.

I skrivelse den 30 april 1924, nr 114, anmälde riksdagen, att riksdagen bifallit Kungl. Maj:ts förberörda framställning.

Det sålunda anvisade anslaget har genom beslut den 15 augusti 1924 ställts till Sveriges geologiska undersöknings förfogande.

I skrivelse den 3 februari 1925 har nu chefen för Sveriges geologiska undersökning hemställt, bland annat, att Kungl. Maj:t ville till riksdagen avlåta proposition om anvisande för budgetåret 1925—1926 av ett reservationsanslag av 50,000 kronor för utförande av undersöknings- och försvarsarbeten inom de områden, som genom undersökningens försorg vore eller kunde varda för kronans räkning inmutade.

Chefen för Sveriges geologiska undersökning anför till stöd för sin berörda framställning följande:

»På förslag av Eders Kungl. Maj:t anvisade 1924 års riksdag för budgetåret 1924—25 under tionde huvudtiteln ett extra reservationsanslag av 55,000 kronor för verkställande av undersöknings- och försvarsarbeten å områden, som genom Sveriges geologiska undersöknings försorg äro eller kunna varda för kronans räkning inmutade, och har detta anslag genom nådigt brev av den 15 augusti 1924 ställts till undersökningens förfogande.

Med stöd av nämnda anslag hava undersökningsarbeten under den gångna tiden av budgetåret bedrivits i överensstämmelse med de arbetsprogram, som framlagts i undersökningens underdåniga skrivelse av den 25 januari 1924

Framställning från chefen för Sveriges geologiska undersökning.

samt i värdsam promemoria till statsrådet och chefen för handelsdepartementet av den 25 februari samma år.

Rörande resultaten av de utförda arbetena, så långt dessa med ledning av hittills utförda bearbetningar kunna överblickas, får geologiska undersökningen meddela följande:

1. Vid *Vindelgransele* by i Lycksele socken har genom rätt omfattande geologiska, elektriska och magnetiska undersökningar upptäckts två varandra närliggande malmkroppar, den ena bestående av kopparhaltig magnetkis, den andra av en rik zink-svavelkismalm med något bly. Möjligen ligger en tredje, mindre, ännu icke blottad malmkropp strax invid de redan upptäckta.

Vindelgransele.

Den förstnämnda kopparhaltiga magnetkisen har en blottad bredd av 8.5 meter, och malmarean kan med ledning av blottningen och det elektriska draget uppskattas till cirka 350 kvadratmeter. Nära hälften eller cirka 43 % av den blottade bredden är avsevärt kopparhaltig, de övriga 57 % utgöras av kopparfattig magnetkis. Utförda analyser visa emellertid, att kopparhalten är ojämn och i genomsnitt låg även inom den kopparhaltiga delen av blottningen. Från ovannämnda 43 % av malmbredden utskräddes en till något mer än hälften uppgående kopparrikare fraktion, hållande 1.5 % koppar och 35 gram silver vid en halt av 11.8 % svavel och 16 % järn; resten höll endast 0.5 % koppar vid 14.6 % svavel. Den kopparfria magnetkisdelen höll i genomsnitt endast 0.18 % koppar vid 22.3 % svavel och 2.7 % zink. En så sammansatt malm saknar ekonomisk betydelse under nuvarande konjunkturer, därest icke inom de icke blottade delarna av densamma kopparhalten (eller eventuellt zinkhalten) blir högre. Anmärkas bör härvid, att kopparhalten i det uppsprängda utan svårighet kunnat genom skrädning höjas över uppnådda 1.5 %.

Vida värdefullare är den andra upptäckta malmkroppen inom fältet. Denna bildar en kort men bred vertikalstående lins i leptit och skarn. Längden är minst 40 meter, arean omkring 300 kvadratmeter, största iakttagna malmbredden 10 meter, dock är ännu större bredd, av elektriska draget att döma, sannolikt förhanden inom linsens icke blottade del. Malmen utgöres av särdeles rik svavelkis (delvis något zinkhaltig), rik zinkmalm och svavelkishaltig zinkmalm samt något blyhaltig magnetkis och kopparmalm. I den ena av två malmblottningar utgöras cirka 5.5 meter av malmbredden av högprocentig svavelkis, därav $\frac{1}{3}$ något zinkhaltig, cirka 1.5 meter av rik zinkmalm med något kopparmalm, cirka 1 meter av svavelkisrik zinkmalm samt cirka 0.5 meter av zink- och blyhaltig magnetkis; alltså ungefär $\frac{2}{3}$ av svavelkis och $\frac{1}{3}$ av zinkmalm. Den andra blottningen, som träffat själva spetsen av malmlinsen, visar endast rik blyhaltig zinkmalm. I de lösa blocken från de hittills ej blottade delarna av fyndigheten överväger zinkmalmen vida över svavelkisen.

På undersökningens nuvarande stadium synes därför sannolikt, att malmlinsen till ungefär hälften består av bly-zinkmalm och till ungefär hälften av rik svavelkis.

Ett större antal kemiska analyser hava utförts på generalprov från uppsprängningarna ur de båda blottningarna. Av dessa anföres följande för förekomsten särskilt representativa analyser:

A. *Prima zinkmalm.*

Zink	38.9 %	Zinkblände	ca 64 %
Bly	3.4 »	Blyglans	» 4 »
Koppar	0.06 »	Svavelkis	» 24 »
Järn	14.9 »	Gångart	» 8 »
Svavel	34.5 »		
Guld	1 gram pr ton		
Silver	130 » » »		

B. *Prima svavelkis.*

Svavel	47.5 %	Svavelkis	82 %
Zink	5.8 »	Zinkblände	10 »
Bly	2.6 »	Blyglans	3 »
Järn	38.6 »	Gångart	5 »
Koppar	0.03 »		

C. *Bly-zinkmalm.*

Zink	32.6 % (S = 26 %)	Zinkblände	54 %
Bly	16.2 »	Blyglans	19 »
Järn	10.8 »	Magnetkis	13 »
Guld	1 gram pr ton	Gångart	14 »
Silver	600 » » »		

D. *Kopparmalm.*

Koppar	1.7 %	Kopparkis	5 %
Zink	7.3 »	Zinkblände	12 »
Järn	16.8 »	Magnetkis	13 »
Svavel	18.4 »	Svavelkis	15 »
		Gångart	55 »

E. *Zinkrik svavelkis.*

Svavel	42.5 % (Fe = 29 %)	Svavelkis	59 %
Zink	19.5 »	Zinkblände	32 »
Bly	1.6 »	Blyglans	2 »
		Gångart	7 »

Övriga typer inom förekomsten kunna karakteriseras såsom mellanformer mellan dem, som representeras av ovanstående analyser.

Då undersökningsarbetena på den ovan beskrivna fyndigheten vid Vindegransele bragts därefter, att fyndigheten bör beläggas med utmål, får geologiska undersökningen hemställa, att sådan förrättnings verkställande nu måtte få begäras.

Malänäs-
fältet.

2. Undersökningen inom *Malänäsfältet* har bestått dels i borrhning av två diamantborrhål och nedsänkning av ett provschakt inom *Bjurforsfältet*, dels i elektrisk undersökning av förut befintliga luckor inom Malänäsets mätområde jämte undersökning av därvid och förut erhållna elektriska drag. Dessutom har en fullständig detaljerad geologisk karta upprättats över hela fältet och omfattande letningar efter nya malmblock företagits.

Inom *Bjurforsfältet* nedslogs ett borrhål strax väster om de 1923 erhållna

utmålen för att blotta malm till ännu ett utmål. Under 18 meter morän erhöles också en 0.7 meter bred bank av ej kopparhaltig svavelkis, tillräcklig för utmåls erhållande.

På grund av denna och föregående borringar kan Bjurfors *västra malm* uppskattas till cirka 350 kvadratmeter.

Den genomsnittliga svavelhalten synes uppgå till 30 % med rikare bankar på 37—42 %. Koppar- och zinkhalter äro låga. I jämförelse med de två östligare Bjurforsmalmen är denna västra malm sålunda av underordnad betydelse. — Ett mindre drag strax väster intill nyssnämnda västra Bjurforsmalm träffades i fältliggandet av det ovannämnda borrhålet, som där visade svavelkisimpregnation. Möjligen förefintlig samlad kis i detta drags mitt kommer att helt falla inom det nya utmål, som föreslås på grund av den utförda borringen.

På *kopparmalmen i östra delen av Bjurforsfältet* nedsänktes ett provschakt på malmens östligaste del, inom utmålet Örträskgruvan 52, i syfte att dels utröna malmens stupningsförhållanden dels erhålla upplysning om malmens sammansättning i större prov än som kunnat erhållas genom diamantborringarna. Malmen var över hela schaktbottnen (2×2 meter) kopparrik utan nämnvärd gråbergsinblandning. Medelhalten var i det uppsprängda partiet: 5.05 % koppar samt 33.6 % svavel. Av aktiebolaget Gröndal—Ramén utförda anrikningsförsök visa, att malmen med lätthet låter uppdelas sig i en rik kopparkisslig (utgörande 33.9 % av provet) med 11.6 % koppar och 43.6 % svavel samt en svavelkisslig (40.9 % av provet) med 45.1 % svavel samt 2.5 % koppar. Utvinningen var synnerligen god, uppgående till 98 respektive 98.4 % av malmens hela koppar- respektive svavelmängd. Anrikningsförsöken visa bland annat, att större delen av kopparmalmens svavelhalt bör kunna tillgodogöras.

Då provschaktet ej gav avgörande upplysning om malmens sidostupning, fortsattes det östligaste av sommaren 1923 års djupborrhål på utmålet Bjurfors utmålsgruva nr 2 från 100 meter till 160 meter för att slutgiltigt avgöra denna för hela Bjurforsfältet så viktiga fråga. Borrhålet genomgick nu hela den malmförande bergartzonen utan att någon ny malm anträffades. Resultatet av borringen, jämfört med de sommaren 1923 vunna resultaten, utvisar, att de 1923 genomborrade malmpartierna verkligen, såsom då antogs, representera huvudmalmen närmare bergytan, att malmen stupar relativt flackt (i genomsnitt cirka 47°) mot söder samt att den har en relativt flack fältstupning mot västsydväst. Att med ledning av dessa konstaterade fakta samt de utförda borringarna beräkna malmtillgången inom denna malmkropp låter sig emellertid icke göra. Genom den funna flackare stupningen ökas malmarean i dagen till cirka 2,600 kvadratmeter. Men å andra sidan visa de 1923 utförda borringarna, att malmen cirka 50—60 meter vertikalt under bergytan är väsentligen mindre än i dagen och oregebbunden. I vilken mån detta beror på en tillfällig eller bestående förtryckning, kan ej med nu tillgängligt material avgöras. Man kan för närvarande endast säga, att vad som säkert konstaterats ifråga om Bjurfors kopparmalm visar, att denna under alla omständigheter är en för svenska förhållanden synnerligen betydande och värdefull förekomst. Om man undertager Falu gruva, vars samlade produktion genom århundradena givetvis ligger ovanför varje jämförelse med Skelleftefältets kända kopparmalmförekomster, har ingen enskild svensk kopparfyndighet mer än Bersbo Storgruva lämnat lika mycket koppar, som vad som under alla omständigheter kan beräknas förekomma inom Östra Bjurfors nära dagen liggande parti, och är det i Bersbo Storgruva först

efter nedsänkning till flera hundra meters djup som en motsvarande kvantitet uppnått.

Övriga förut påvisade och utmålslagda fyndigheter inom Malänäsfältet hava under det gångna året ej varit föremål för nya blottningar eller borrhningar.

De under årets kompletteringsarbeten genom antingen jordschaktningar och sprängningar eller diamantborrningar blottade talrika nya malmhaltiga stråken inom andra delar av Malänäsfältet, liksom även inom den malmförande formationen utanför detsamma, hava i allmänhet visat sig icke hysa samlad brytvärd malm. De ytterligare undersökningar, som dock äro behöfliga på vissa av dessa, synas beträffande flertalet kunna uppskjutas, till dess malmfälten upptagas till exploatering.

Några böra dock enligt undersökningens förmenande bliva föremål för undersökningar även under stundande budgetår.

Öster om Bjurträskgruvan och på kronoparken Malänäset södra kunde genom grävning blottas en över 4 meter bred men i hittillsvarande blottning fattig blyglansblandad svavelkis med magnetkis. Förhållandena vid fyndigheten och de härför otillräckliga medel, som stodo till buds, omöjliggjorde den närmare undersökning, som kräves för bedömande av dess värde. Såväl på grund härav som emedan fyndigheten ligger relativt nära kronans förutvarande utmål Bjurträskgruvan föreslår undersökningen, att nämnda fyndighet beläggas med utmål samt undersökes genom ytterligare blottning eller, om förhållandena visa sig så kräva, ett borrhål.

Ett genom detaljmätningar särskilt anmärkningsvärt elektriskt drag inom ett något nordligare parti av Malänäsfältet bör enligt undersökningens förmenande undersökas genom en diamantborrning, då detta drag efter sistlidna sommars arbeten kan väntas sannolikt innehålla moderklyftan till åtskilliga anmärkningsvärda block av silver- och guldhaltig arsenikmalm och svavelkis.

Ett annat markerat elektriskt drag, knutet till en i närheten av detsamma uppdagad koppar-arsenikkisimpregnation, bör nu även undersökas, särskilt emedan det befinner sig helt nära ett av kronans utmål.

Slutligen återstår inom ännu en del av Malänäsfältet detaljmätning och eventuellt undersökning genom borrhning av ett malmförande område, vilket geologiska undersökningen anser sig böra föreslå till undersökning under näststundande budgetår.

Indikationerna inom nu ifrågavarande områden äro för kronans räkning belagda med inmutningar.

Svanfors-
gruvorna.

3. Undersökningarna på inmutningarna *Svanforsgruvorna* nordväst om Svanssele by avsågo att om möjligt finna moderklyftorna till de särdeles vackra block av rik svavelkis, som påträffats i trakten. Då grävningar i morän icke lämnade några upplysningar, vidtog jord- och diamantborrning på den starkaste av de elektriska indikationer, som i främsta rummet kunde misstänkas angiva malm. Borrningarna ådagalade emellertid, att den elektriska indikationen på ifrågavarande plats orsakas av svart grafitförande skiffer. De sannolika moderklyftorna för ifrågavarande malmblock förflyttas efter detta resultat av borrhningarna, jämfört med vad som framgått genom de rent geologiska utredningarna, till trakter något längre bort.

Geologiska undersökningen anser, att ännu ett försök bör göras att genom elektriska mätningar samt på basis av sådana eventuellt företagna blottningar söka finna moderklyftorna till de ifrågavarande så lovande malmblocken. —

Vid beräkningen av det anslagsbehov, som enligt det föregående föreligger för budgetåret 1925—26, får undersökningen först erinra om, att i det undersökningens underdåniga förslag, som låg till grund för det för budgetåret 1924—25 anvisade anslaget av 55,000 kronor, ursprungligen icke beräknats medel för undersökningar på den redan utmålslagda Bjurfors östra kopparmalm. Sedan det emellertid visat sig för bedömande av sättet för denna fyndighets utnyttjande önskvärt att redan under 1924 erhålla i det föregående avhandlade ytterligare upplysningar om nämnda fyndighet, har undersökningen jämlikt nådigt bemyndigande av den 10 sistlidne oktober å denna utmålslagda förekomst utfört vissa undersökningsarbeten för en kostnad av sammanlagt 5,116 kronor 49 öre. Övriga arbeten, som upptogos i arbetsplanen för 1924—25, hava följaktligen hittills måst inskränkas i motsvarande grad.

För utmålsläggning av de blottade fyndigheterna torde ett belopp av cirka 1,400 kronor bliva erforderligt (för marklösen, skadestånd, smärre arbeten, resor, till godemän m. m.).

Med ledning av infordrade anbud och erfarenheter från tidigare år beräknas kostnader för erforderliga diamantborrningar på följande sätt:

Kostnader för transporter av maskiner ävensom för resor och traktamenten för bormanskapet	kronor	700
Borrning av 240 meter å 55 kronor i genomsnitt	»	13,200
Diverse borrhningskostnader (brännolja, fotogen, karbid, dynamit, cement, körning, bostad åt manskapet m. m.)	»	1,500
	Summa kronor	15,400.

Elektriska undersökningar, för vilka två ingenjörer och i genomsnitt 8 arbetare äro behöfliga, beräknas med ledning av infordrade anbud draga en kostnad av

Grävnings- och smärre sprängningsarbeten beräknas behöva utföras för ett belopp av

Arvodet och reseomkostnader till en särskilt anställd geolog samt en bergsingenjör och arbetsledare draga en kostnad av 13,500 kronor. Arvodena äro härvid beräknade för vardera till 442 kronor per månad och reseersättningen motsvarande fjärde klassen av resereglementet. I beloppet ingår även någon hantlangning m. m.

För diverse virke och verktyg, markskadeersättningar, analyser m. m. för bearbetning behöves minst

Det måste emellertid framhållas, att nya rön eller upptäckter under arbetenas gång givetvis kunna påkalla förändringar i arbetsplanen och förskjutningar med avseende på de enskilda utgiftsposternas inbördes storlek.

Med stöd av det anförda får Sveriges geologiska undersökning härmed i underdånighet anhålla:

1) att Eders Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt geologiska undersökningen att begära utmål å de under år 1924 blottade, förut omnämnda malmförekomsterna i Vindelgransele i Lycksele socken av Västerbottens län samt inom Malänäsfältet i Norsjö socken av samma län, samt

2) att Eders Kungl. Maj:t täcktes till instundande riksdag väcka nådig proposition om ett reservationsanslag av 50,000 kronor för utförande genom Sveriges geologiska undersökning av undersökningar å områden, som äro eller kunna varda för kronans räkning inmutade, enligt följande beräkning:

Kostnader för utmåsläggningar m. m.,	förslagsvis	kronor	1,400
» » diamantborrningar,	»	»	15,400
» » elektriska undersökningar,	»	»	12,700
» » grävningar och sprängningar,	»	»	4,500
Arvoden och traktamentsersättningar m. m.,	»	»	13,500
Diverse material, analyser och bearbetningar,	»	»	2,500
			Summa kronor 50,000.»

Kommers-
kollegium.

Kommerskollegium har i ett den 6 februari 1925 avgivet utlåtande tillstyrkt bifall till framställningen.

Departements-
chefen.

I anledning av innehållet i förberörda av chefen för Sveriges geologiska undersökning gjorda framställning har Kungl. Maj:t genom förut denna dag meddelat beslut uppdragit åt undersökningen att för kronans räkning vidtaga åtgärder för utmåsläggning av de i framställningen avsedda, under år 1924 blottade malmförekomsterna vid Vindelgransele by i Lycksele socken och inom det s. k. Malänäsfältet i Norsjö socken.

Vidkommande det i framställningen innefattade anslagsäskandet är jag av den mening, att starka skäl tala för fullföljandet av de av Sveriges geologiska undersökning inom Västerbottens län bedrivna undersöknings- och försvarsarbetena å områden, som blivit för kronans räkning inmutade. Jag finner det sålunda uppenbart, att ytterligare kännedom skyndsammast möjligt bör inhämtas om vissa i den här förut lämnade redogörelsen omförmälda fyndigheters brytvärdighet, liksom ock att jämväl i övrigt de resultat, som vid geologiska undersökningens nu ifrågavarande arbeten vunnits, böra vederbörligen tillvaratagas.

Detta synes mig så mycket mera vara fallet, som redan det nu föreliggande undersökningsmaterialet giver vid handen, att åtskilliga av de under arbetena påträffade och för kronans räkning inmutade malmförekomsterna, även om en mera exakt uppskattning därav ännu icke är möjlig, dock representera en nationell tillgång, som med tämligen stor säkerhet kan antagas vara av ansevärt värde. Ehuru anslag för arbetenas fullföljande under nästinstundande budgetår icke beräknats vid budgetförslagets uppgörande, anser jag mig därför böra föreslå, att för ändamålet erforderligt anslagsäskande nu göres hos riksdagen.

Den för arbetenas fortsättande uppgjorda planen har icke givit mig anledning till erinran. Givet är emellertid, att sagda plan måste betraktas såsom allenast preliminär, vadan möjlighet bör hållas öppen till sådana ändringar i densamma, som under arbetenas fortgång kunna visa sig erforderliga eller lämpliga. Någon nedsättning i det av chefen för Sveriges geologiska undersökning begärda anslagsbeloppet finner jag icke tillrädlig.

Vad beträffar sättet för anslagsbeloppets täckande torde chefen för finans-

departementet längre fram under riksdagens lopp få taga under övervägande, huruvida någon särskild åtgärd i sådant avseende erfordras.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för verkställande av undersöknings- och försvarsarbeten å områden, som genom Sveriges geologiska undersöknings försorg äro eller kunna varda för kronans räkning inmutade, å riksstaten för budgetåret 1925—1926 under tionde huvudtiteln anvisa ett extra reservationsanslag av..... kronor 50,000.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall och förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

J. H. Göransson.